

กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน
ในช่วงภาวะวิกฤต โรคไข้หวัดนกระบาดในสัตว์ปีก

นางสาวอังคณา จารุประทีปกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-14-3798-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE PROCESS OF THE GOVERNMENT'S UTILIZATION OF THE MASS MEDIA
IN BUILDING UNDERSTANDING TO THE PUBLIC DURING THE CRISIS
OF "AVIAN INFLUENZA (BIRD FLU)"

Miss Angkana Jaruprateepkul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-14-3798-6

481889

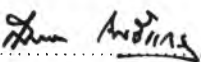
หัวข้อวิทยานิพนธ์	กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับ
	สาธารณชนในช่วงภาวะวิกฤต โรคไข้หวัดนกระบาดในสัตว์ปีก
โดย	นางสาวอังคณา จารุประทีปกุล
สาขาวิชา	การสื่อสารมวลชน
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี

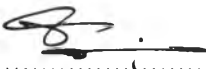

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์สุภาพร โพธิ์แก้ว)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ ก้นภัย)

อังคณา จารุประทีปกุล : กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนในช่วงภาวะวิกฤต โรคไข้หวัดนกขนาดใหญ่ (THE PROCESS OF THE GOVERNMENT'S UTILIZATION OF THE MASS MEDIA IN BUILDING UNDERSTANDING TO THE PUBLIC DURING THE CRISIS OF "AVIAN INFLUENZA (BRID FLU)")

อาจารย์ที่ปรึกษา รศ. จุมพล รอดคำดี. 163 หน้า. ISBN. 974-14-3798-6

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนในช่วงภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดนกขนาดใหญ่ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารข่าว แจก ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ และผังรายการโทรทัศน์ของ 11 แหล่งข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อเฉพาะกิจ และจากการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และสื่อมวลชน

โดยแบ่งการนำเสนอข้อมูลที่พบเป็น 5 ระยะด้วยกันคือ 1.) ระยะก่อนการเกิดโรคไข้หวัดนกขนาดใหญ่ 2.) ระยะการสืบหาสาเหตุของการเกิดโรคระบาดอย่างหนัก 3.) ระยะการเกิดโรคระบาดติดต่อสู่คนอย่างเฉียบพลัน 4.) ระยะการจัดการกับปฏิกิริยาของสังคม และ 5.) ระยะหลังความสูญเสียจากการเกิดโรคระบาดในสัตว์ปีก

ผลการวิจัยพบว่า ในระยะที่ 1-3 รัฐบาลไม่ได้มีกระบวนการใช้การสื่อสาร และการจัดการด้านข่าวสารอย่างเป็นระบบ แต่ได้มีการเผยแพร่ข่าวสารอย่างต่อเนื่องเป็นไปตามสภาพเหตุการณ์ พร้อมกับกำหนดตัวผู้ให้ข่าวจะต้องเป็นผู้มีอำนาจ หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง รัฐบาลได้เริ่มมีกระบวนการใช้สื่อมวลชนอย่างเป็นระบบมากขึ้นในระยะที่ 4 และ 5 โดยได้มีการจัดตั้งยุทธศาสตร์ห้องข่าว (War Room) ศูนย์ข่าวไข้หวัดนก ทำเนียบรัฐบาล โดยการกำหนดตัวผู้ให้ข่าว กำหนดเนื้อหาข่าวสารให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยใช้กลยุทธ์ในการนำความเดือดร้อนของประชาชน และข่าวทางด้านลบมาเป็นตัวตั้งในการตอบปัญหาคลี่คลายปฏิกิริยาของคนในสังคม อีกทั้งยังได้มีการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลเป็นหลักในการเผยแพร่ข่าวสาร โดยกำหนดให้มีความถี่ตามสภาพเหตุการณ์ โดยได้มีการปรับเปลี่ยนผังรายการทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ของ 11 กรมประชาสัมพันธ์ ให้เป็น "สถานีไข้หวัดนก" 24 ชั่วโมง และใช้สื่อมวลชนอื่นๆเป็นสื่อมวลชนรอง เพื่อเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่สาธารณชน ในการเรียกความเชื่อมั่นกลับคืนสู่ภาวะปกติโดยเร็วที่สุด เพื่อเป็นการลดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และลดจำนวนผู้ป่วย ผู้เสียชีวิตด้วยโรคระบาดดังกล่าว

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2548

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4585260428 : MAJOR : MASS COMMUNICATION

KEYWORDS : CRISIS MANAGEMENT / HEALTH COMMUNICATION

ANGKANA JARUPRATEEPKUL : (THE PROCESS OF THE GOVERNMENT'S UTILIZATION OF THE MASS MEDIA IN BUILDING UNDERSTANDING TO THE PUBLIC DURING THE CRISIS OF "AVIAN INFLUENZA (BRID FLU)"

THESIS ADVISOR : PROF. JUMPOL RODKHAMDE. 163 pp. ISBN. 974-14-3798-6

This research is a Qualitative Research with the objective to analyze the data collected from the press release, newspaper clipping and the Television Channel 11 of the Department of Public Relations. Collecting the information from the internet, activities and in-depth interview the key informants which were the Thai government officers and the mass media.

This research has categorized the Bird Flu epidemics into 5 periods 1) Period before Bird Flu epidemics 2) Investigation period of the cause of the Bird Flu epidemics 3) The spreading period into people 4) Handling social's reaction period and 5) Period of loss from the Bird Flu epidemics

The result of this research being that, in period 1-3, the government had no proper communication process and ways in handling the news but on the other hand, they had communicated simultaneously according to the current situation by appointed an authorized spoke person or specialists only. In period 4-5, the government had a proper communication process by setting up the war room and appointed an authorized spoke persons and makes sure that the news contents flow into the same direction. The government had a strategy in communication to the public which base on people who was in trouble. There are using the negative news as the base in solving the problem of the social's reaction. In addition, the government had offered to use its own mass communication media to communicate to the public by arranging the frequency of the news according to the situation by temporary renamed from Television Channel 11 of the Department of Public Relations to be "The T.V. Station of Avian Flu". It works 24 hours each day and to use other mass communication as the secondary sources in order to educate of such disease to the public and quickly gain the social confidence and reduce any impact to Thai economic as well as to reduce the affected patience and death from the bird flu epidemics.

Department   Mass Communication

Field of Study   Mass Communication

Academic Year   2005

Student's Signature.....

Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความอนุเคราะห์และการสนับสนุนเป็นอย่างดีจาก รศ.จุมพล รอดคำดี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และครอบครัว ที่กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด และผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์สุภาพร โพธิ์แก้ว ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.กิตติ กันภัย กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ความรู้และข้อแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของ คุณจักรภพ เพ็ญแข รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ฝ่ายการเมือง พ.ญ.ประภาศรี จงสุขสันติกุล ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการใช้หัดนงกระทรวงสาธารณสุข คุณจินตนา จ้อยจุมพจน์ หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักโฆษกทำเนียบรัฐบาล ตลอดจนเจ้าหน้าที่ในกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี คุณสุวิษ สุทธิประภา บรรณารักษ์อาวุโส และคุณจินตนา เกื้อหนุน ผู้สื่อข่าวสำนักข่าวไทยโมเดิร์นไนท์ทีวี คุณกฤษณา ไพฑูรย์ ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ และนักสื่อสารมวลชนทุกท่าน ที่กรุณาเสียสละเวลาให้ผู้วิจัยได้เข้าทำการสัมภาษณ์ และได้ให้ความช่วยเหลือในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ที่คอยสนับสนุน พร้อมเป็นแรงผลักดันในการให้การศึกษา และคอยเป็นกำลังใจให้กันเสมอมาจนกระทั่งทุกวันนี้ แต่ที่ขาดเสียมิได้คือเพื่อนๆ MC 12 ทุกคน โดยเฉพาะ พี่นัท พี่ไค พี่ป๋ม พี่ปุ้ย เจ๊ียบ ดีดี นุชชี หนิง ที่คอยเป็นกำลังใจให้กัน และพร้อมให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด

ท้ายสุดนี้ขอขอบพระคุณ น.สพ.สมชาย เลหาหิระพานิช น.สพ.ประสิทธิ์ ธรรมแสง สพ.ญ.เมตตา เมฆานนท์ คุณอภิสิทธิ์ บุณณกานนท์ และเพื่อนๆในที่ทำงาน สำหรับข้อมูลเบื้องต้นในวงการปศุสัตว์อันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ปัญหานำวิจัย.....	8
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	9
1.4 ข้อสันนิษฐาน.....	9
1.5 นิยามศัพท์.....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในภาวะวิกฤต.....	11
2.2 แนวคิดการสื่อสารสุขภาพ.....	19
2.3 แนวคิดการกำหนดวาระ.....	21
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	27
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	33
3.1 แหล่งข้อมูลในการศึกษา.....	33
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	36
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
3.5 การนำเสนอข้อมูล.....	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. ผลการวิจัย.....	41
4.1 กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐในระบะก่อนการเกิดโรคระบาดอย่างหนัก.....	41
4.2 กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐในระบะการสืบหาสาเหตุของการเกิดโรคระ บาดอย่างหนัก.....	43
4.3 กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐในระบะการเกิดโรคระบาดติดต่อกัน..... อย่างเฉียบพลัน สืบเนื่องจากการตอบสนองที่ขาดระบบ.....	51
4.4 กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐในระบะการจัดการกับปฏิกิริยาของสังคม.....	58
4.5 กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐในระบะหลังความสูญเสียดังกล่าว..... เกิดโรคระบาดในสัปดาห์.....	82
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	87
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	87
5.2 อภิปรายผล.....	91
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	96
รายการอ้างอิง.....	98
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ตัวอย่างข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ หนังสือพิมพ์... คม ชัด ลึก และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ.....	103
ภาคผนวก ข เอกสารข่าวแจก ศูนย์ข่าวไข้หวัดนก ทำเนียบรัฐบาล.....	129
ภาคผนวก ค ตัวอย่างผังรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11... กรมประชาสัมพันธ์.....	138
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายของผู้ให้ข้อมูล.....	154
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	163

สารบัญตาราง

ตารางประกอบ	หน้า
ตารางที่ 4-1 แสดงถึงการใช้สื่อมวลชนของรัฐในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน..... โดยกำหนดวาระข่าวสารผ่านสื่อมวลชน.....	51
ตารางที่ 4-2 แสดงถึงการบริโภคที่ลดลง.....	55
ตารางที่ 4-3 แสดงถึงการใช้สื่อมวลชนของรัฐในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน..... โดยกำหนดวาระข่าวสารผ่านสื่อมวลชน.....	57
ตารางที่ 4-4 แสดงผังรายการสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ (สถานีใช้ห้วงถนก).	74
ตารางที่ 4-5 แสดงจำนวนผู้ป่วยโรคไข้หวัดนกในประเทศไทย พ.ศ. 2546..... ถึง 1 มีนาคม พ.ศ. 2549.....	85
ตารางที่ 5-1 แสดงผังรายการสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ (สถานีใช้ห้วงถนก)	95

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 2-1 แบบจำลองการกำหนดวาระข่าวสารหรือเรื่องพิจารณาของ McCombs และ Shaw	23
ภาพที่ 2-2 แสดงการจัดวาระข่าวสารของ McCombs และ Shaw.....	24
ภาพที่ 2-3 กระบวนการกำหนดวาระข่าวสารในสังคมของ Roger & Dearing.....	25
ภาพที่ 2-4 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	32
ภาพที่ 4-1 แสดงภาพการระบาดของโรคระบาดไก่.....	46
ภาพที่ 4-2 แสดงรายชื่อเขตประกาศเป็นโรคระบาดไข้หวัดนก.....	59
ภาพที่ 4-3 แสดงภาพเอกสารคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขวิกฤต..... สถานการณ์ไข้หวัดนกระบาดในไก่.....	60
ภาพที่ 4-4 แบบจำลองแสดงการลำเลียงข่าวสารมายังศูนย์ข่าวไข้หวัดนก ทำเนียบรัฐบาล..	62
ภาพที่ 4-5 แสดงกระบวนการกำหนดวิธีการเผยแพร่สู่สาธารณชน.....	63
ภาพที่ 4-6 แบบจำลองการกำหนดวาระข่าวสารสู่สาธารณชน.....	75
ภาพที่ 4-7 แบบจำลองแสดงมาตรการ และแนวทางในการร่วมกันแก้ไขปัญหา..... วิกฤตการณ์ไข้หวัดนกของคณะทำงาน.....	81
ภาพที่ 5-1 แสดงกระบวนการการสื่อสารตามลำดับเหตุการณ์ในช่วงการสื่อสารภาวะวิกฤต	91